

*Lilian Stage**

Eksemplets magt

Il y a grammaire et grammaire.

On le sait maintenant il n'existe pas *une* grammaire, ni a fortiori *la* grammaire d'une langue, mais autant de grammaires que de théories sur la langue. (Patrick Charaudeau, Grammaire du sens et de l'expression).

Hvad består en grammatik normalt af? 2/3 regler og 1/3 eksempler? Nogle ville måske mene at en grammatik snarere består af 1/3 regler, 1/3 undtagelser og 1/3 eksempler, men det må være dem der endnu ikke har lært at elske grammatik og som er enige med hin sønderjyske erhvervsmand der sammenlignede grammatik med stegt lever (citat: mange spiser det, men få elsker det). At man ikke kan få alle til at elske stegt lever har jeg forlængst måttet sande. Derfor generer sammenligningen mellem grammatik og stegt lever mig, for jeg ville gerne have alle "lørnere" udi kunsten at beherske et fremmedsprog til at elske den uundværlige grammatik? Er det mon en håbløs opgave? Det håber jeg ikke! Men det kan være at man bliver nødt til slå sig til tåls med at de fleste indser nytten af grammatik og lærer den. Eftersom 1/3 del af grammatikken, eksemplerne, illustrerer en grammatisk regel samtidig med at de nødvendigvis handler om et eller andet, forekommer det rimeligt at vie dette eksempelmateriale nogen opmærksomhed, at være mere opmærksom på eksemplets magt.

Ligesom man kan sige "Il y a grammaire et grammaire", kunne man også fristes til at sige "il y a exemple et exemple". Hvilke overvejelser bør man som grammatikforfatter gøre sig før man vælger eksempler til en grammatik? Det første man må spørge sig selv om er til hvilken type grammatik man udvælger eller konstruerer eksempler? En grammatik

* *Lilian Stage*
Institut for fransk
Handelshøjskolen i København
Dalgas Have 15
DK-2000 Frederiksberg

er jo langt fra en entydig størrelse. Der findes mange forskellige grammatikker, ligefra den smule grammatik der trykkes i de populære parlører til meget videnskabelige grammatikker. Der bør også skelnes mellem om der er tale om en grammatik for indfødte eller en grammatik for udlændinge som til dels skal lære fremmedsprogets grammatiske strukturer ved læsning af forskellige grammatiske fremstillinger. Det der især har interesse i denne sammenhæng er grammatikker for ikke-indfødte. Jeg vil mene at det er muligt at skelne mellem to hovedtyper: pædagogiske og videnskabelige grammatiske fremstillinger (Van Els 1984 p. 136 -137). Ved videnskabelige grammatikker forstår jeg i denne forbindelse mere omfattende eller mere diskuterende fremstillinger der demonstrerer en grammatisk teori. De pædagogiske grammatikker kan igen underinddeles i 3 hovedtyper: grammatikker for begyndere, for fortsættere og for viderekomne (universitetsniveau/højere læreanstalter). I denne artikel vil jeg kun behandle franske og (i mindre grad) spanske grammatikker beregnet for studerende ved en højere læreanstalt. Jeg vil begynde med at undersøge hvilke tanker en række grammatikforfattere har gjort sig med hensyn til valg af eksempelmateriale.

Det viser sig at en del faktisk slet ikke omtaler deres valg af eksempler. Forfattere til videnskabelige grammatikker for viderekomne nævner ofte slet ikke deres eksempelmateriale. Det gælder for eksempel Togeby (*Fransk Grammatik*, 1965) og Pedersen, Spang-Hanssen og Vikner (*Fransk Grammatik*, 1980). De benytter begge autentiske eksempler (især litterære eksempler, men også eksempler fra dagblade og tidsskrifter) med kildeangivelse. Nyere grammatikker som Rasmussen og Stages *Moderne Fransk Grammatik* (1. udgave 1981), Boysens *Fransk Grammatik* (1992) og Poul Søren Kjærsgaards *Fransk Grammatik - i hovedtræk* (1995) omtaler eksplicit deres eksempelvalg. Moderne fransk grammatik siger således i forordet: "Eksemplerne bygger for en dels vedkommende på autentisk materiale, især hentet fra talesprog og sagprosa. Andre eksempler er konstrueret frit for at gøre sproget enkelt, kommunikationsrettet og alligevel varieret. Vi har samtidig benyttet lejligheden til at anvende et ordforråd, som forekom os vigtigt for sprogstuderende på dette niveau. Eksemplerne er oversat til dansk for at give en præcis forståelse af indholdet, således at opmærksomheden kan koncentreres om det grammatiske emne, der behandles. Der er ved udvælgelsen af eksempler ikke bevidst arbejdet på kun at bruge eksempler, der kan oversættes direkte. Den manglende overens-

stemmelse mellem det franske eksempel og den naturlige danske gengivelse kan henlede opmærksomheden på de grammatiske forskelle (kontraster) mellem dansk og fransk”. Boysen skriver i sit forord: “Det har været et ønske ved udarbejdelsen af bogen at gøre fremstillingen så enkel og så letforståelig som muligt. Dette er tilstræbt ved en enkel terminologi, ved et enkelt syntaktisk analyseapparat, ved mange franske eksempler, og ved at anføre dansk oversættelse af disse eksempler”. Boysen siger intet præcist om hvor han henter sit materiale fra, men en grundig gennemlæsning af værkets eksempler viser at han fortrinvis bruger korte konstruerede eksempler. I *Fransk grammatik - i hovedtræk* af Poul Søren Kjærsgaard står der i forordet: “Eksempelmaterialet består af en blanding af konstruerede eksempler (kontrolleret af personer med fransk som modersmål) og af autentiske eksempler. Sidstnævnte er i vid udstrækning hentet fra franske aviser og ugeblade fra de allersejeste år og kun i mindre udstrækning fra litteraturen. Uanset oprindelse er det tilstræbt at holde alle eksempler inden for, hvad der ofte betegnes som standard- eller normalfransk. Afvigelser herfra er eksplicit markeret”.

Lad os lige tage en afstikker til franske grammatikker skrevet af franskmænd og se på hvordan det forholder sig med dem. I *Grammaire de la Phrase française* af Pierre Le Goffic (1993) hedder det i forordet: “**Tous les types de phrase**, simple et complexe, verbale et non verbale, sont analysés, avec de très nombreux exemples: non seulement *Paul donne un livre à Marie*, mais aussi *Ce film, moi j’ai adoré!* *Ça me plairait de manger vietnamien, pour changer!* ou *La douce chose que d’aimer!* Oral ou écrit, familier ou littéraire, le français est un; les exemples illustrent surtout la langue des échanges quotidiens, mais aussi le langage littéraire (notamment Proust) ou la presse”. I *Grammaire Méthodique du français* af Riegel m.fl. (1994) kan man læse følgende om deres valg af eksemplermateriale: “Les exemples ont une fonction essentiellement illustrative qui est directement proportionnelle à leur simplicité. Aussi beaucoup ont-ils été forgés pour les besoins de la cause, non par esprit de système et encore moins au détriment d’exemples attestés (écrits ou oraux, littéraires et non littéraires) présentant les mêmes avantages. La caution d’écrivains reconnus s’imposait chaque fois qu’il s’agissait de caractériser comme tels des emplois littéraires ou de dégager des régularités dans divers domaines - qu’il s’agisse de la ponctuation ou de certains emplois du subjonctif -

où, faute d'une codification explicite, les modèles littéraires font autorité. Selon un usage aujourd'hui bien établi, des séquences agrammaticales (précédées d'un astérisque) ont été utilisées comme contre-exemples lorsqu'elles contribuent de façon décisive à l'établissement et à la vérification d'une règle. Enfin on a eu recours à quelques exemples d'autres langues lorsque la comparaison éclairait mieux qu'un long discours la spécificité du français". I en nyere og lidt anderledes grammatik af Patrick Charadeau: *Grammaire du sens et de l'expression* omtales problematikken omkring eksempelmaterialet ikke i forordet, men det er helt tydeligt af forfatteren af denne grammatik har været endda meget opmærksom på sit valg af eksempler. Han bruger bl. a. idiomatiske udtryk, reklameslogans, ordsprog og talemåder.

Lad os nu vende os til et par spanske grammatikker beregnet til samme niveau. Bejerano og Jørnvig: *Spansk grammatik* (1967), en grammatik beregnet på det postgymnasiale niveau, siger følgende: "exemplen är til en del hämtade ur modern litteratur; huvuddelen speglar konkret vardagsliv och olika yttringer av kultur- och samhällsliv. ... Exempelsamlingen har gjorts så omfattande som det med hänsyn till bokens omfång varit möjligt. Dels har vi velat följa principen att regeln klart skall kunna härledas ur exemplet, dels funnit det önskvärt att grammatikstudiet skall ge som resultat ett rikt förråd av idiomatiske fraser og uttryck. De studerandes förkunskaber är ju mycket skiftande, och det får anses nödvändigt att grammatiken skal kunna användas på ett tidigt stadium utan lexikons hjälp. I de finstilta momenten ges översättning med större sparsomhet, da vi utgår från att dessa i stor utsträckning studeras på et senare stadium".

Kjær Jensen siger i forordet til 2. udgave af *Spansk Grammatik* (1987): "Der gives flere regler end i første udgave og alle eksempler er forsynet med oversættelse; altsammen noget der skulle gøre bogen lettere anvendelig og mere præcis. Ved at sammenligne de mange eksempler skulle det være muligt at komme ret vidt i en analyse og opdage de sproglige nuancer, også i de tilfælde, hvor reglen ikke er eksplicit formuleret". Der anvendes fortrinsvis autentiske eksempler med kildeangivelse.

Kjær Jensen omtaler derimod ikke sit eksempelmateriale i forordet til *Spansk Basisgrammatik* (1990). Der anvendes her ikke autentiske eksempler med kildeangivelse, men eksempler uden kildeangivelse,

formodentlig både autentiske og konstruerede eksempler. Eksemplerne er oversatte.

Hvad har denne gennemgang af udtalelser om valget af eksempelmateriale så vist? At der i grammatikker beregnet for studerende ved universitetet og handelshøjskolerne er to tendenser: den traditionelle der stort set kun benytter autentiske (litterære eksempler eller eksempler fra sagprosa) med kildeangivelse og en “moderne”, mere pædagogisk orienteret der benytter autentiske eksempler (dog uden kildeangivelse), eller konstruerede eller tilpassede eksempler.

Efter at have studeret de omtalte grammatikkers eksempelmateriale nøjere mener jeg at der ud fra en indlæringsmæssig synsvinkel er grund til at kommentere materialet på følgende punkter: ordforråd og oversættelse.

Ordforråd

Hvad skal man vælge? Autentiske litterære eksempler, konstruerede eksempler eller tilrettede autentiske eksempler. Litterære eksempler bruges som nævnt i videnskabelige fremstillinger (Togebjerg og Pedersen, Spang-Hanssen og Vikner) til universitetsniveau. I en pædagogisk grammatik til et højere niveau kan man efter min opfattelse med stor fordel vælge at benytte såvel autentiske som konstruerede eller tilpassede eksempler. Derved kan man være bevidst om det ordforråd der anvendes i eksemplerne og sørge for en rimelig variation i sit valg af verber, substantiver, adjektiver, osv. Der er naturligvis også en variation i de litterære eksempler, men det er sværere at opnå nogen bevidst pædagogisk variation med hensyn til ordvalg og stilniveau og ofte virker litterære eksempler lidt underlige fordi de har for lang eller distraherende kontekst eller fordi de er revet ud af deres kontekst. Men alle eksempler er vel uden kontekst? Ja, det er de naturligvis, men hvis man konstruerer eller retter eksempler til, så er det nemmere at sørge for at eksemplerne fremstiller en “situation” således at de kan forstås umiddelbart. Man kan også anvende ordsprog, slogans eller overskrifter som jo ikke kræver nogen kontekst.

Ordforrådet må gerne afspejle et pænt udsnit af den verden vi lever i og være et ordforråd som man kan få brug for, når man skal udtrykke sig på det fremmede sprog. Alene af den grund er det ikke særligt fremmede for den sproglige udvikling, hvis en pædagogisk grammatik

beregnet på studerende ved højere læreanstalter indeholder for mange eksempler af nedenstående type:

j'entends qu'il vient 'jeg kan høre han kommer '
 il semble qu'il ait raison 'det ser ud til at han har ret'
 il va manger 'han skal til at spise'
 nous allons sans doute mourir ici 'vi vil sikkert dø her'
 le ministre serait souffrant 'ministeren skal være syg'
 elle travaille trop 'hun arbejder for meget'
 elle ne travaille pas assez 'hun arbejder ikke nok'
 elle travaille peu 'hun arbejder kun lidt'
 elle travaille encore moins 'hun arbejder endnu mindre'
 (Eksemplerne er lånt fra Boysens grammatik)

Disse eksempler er efter min mening uinteressante, kødløse og ikke tilstrækkeligt varierede. Det er vigtigt at variere verberne rundt omkring i grammatikken for derved at præsentere de studerende for højfrekvente verber med forskellige konstruktioner. Læsningen af mange eksempler fra forskellige grammatikker kunne nemt forlede en til at tro at verden især består af situationer der kan beskrives med verberne: *travailler*, *finir*, *venir*, *partir*, *sortir*. Substantiverne bør også varieres, såvel i subjektspositionen som i andre ledfunktioner. En nærlæsning af grammatikkernes tempusafsnit viser at der er store forskelle mht. valget af subjekt. Boysen har en klar overvægt af pronominer som subjekt og især pronominet *il*. Poul Søren Kjærsgaard har derimod flest substantiviske subjekter, herunder en del *proprier*. Når der er valgt et *proprium* er Pierre en klar vinder (en af de prototypiske franskmænd Pierre og Paul). *Moderne Fransk Grammatik* har også for mange eksempler med pronominer i dette afsnit, men til gengæld er valget af pronominer mere varieret. Der er også en større variation i valget af substantiver og *proprier*. Når man kigger nærmere på de tre grammatikkers øvrige kapitler, viser det sig at både *Moderne Fransk Grammatik* og *Fransk Grammatik - i hovedtræk* er mere opfindsomme i valget af subjekt, hvorimod Boysens grammatik følger samme mønster som i tempusafsnittet. Hvis der bruges pronomener som subjekt bør det ikke altid være *il*, dels af hensyn til den "virkelige verden" (halvdelen af..... !), dels af hensyn til muligheden for at give eksempler som tydeligt viser kongruens i prædikatkonstruktioner. Man bør med jævne mellemrum bruge hunkøn og flertal for at smugle kongruensreglerne ind rundt omkring i grammatikken. Min erfaring fra de senere års grammatikundervisning er at endog

studerende på en højere læreanstalt og endda på 2.dels-studiet endnu ikke behersker selv helt elementære kongruensregler. De kender dem, men de behersker dem netop ikke. Så snart en sætning bliver blot lidt vanskelig, så går kongruensen fløjten, såvel når der oversættes som når der skrives frit på fransk!

I spansk hvor det normale er at subjektspronomet ikke udtrykkes medmindre der er en speciel grund til det er situationen naturligvis en anden. Her bør der helt klart være en del eksempler med uudtrykt subjekt, for netop at vænne danskere til at pronomet ikke udtrykkes i subjektspositionen med mindre der er tungvejende årsager hertil, som fx. modsætning, emfase eller irritation. I disse tilfælde er det det ubundne pronomen der anvendes, idet spansk simpelthen ikke har noget bundet subjektspronomen.

Qué dices, guapa.	Hvad siger du, skat?
Siempre le regaña.	Hun skælder altid ud på ham
Más tarde tuvo una hija.	Senere fik hun en datter.
Yo no voy.	Jeg vil ikke med.
¿Llamo yo o llamas tú?	Skal jeg ringe eller vil du?

Eftersom man nemt kan fremhæve den eller de størrelser i sætningen som skal illustrere den grammatiske regel, behøver man ikke at være bange for at fylde lidt mere på eksemplerne, vælge mere mundrette og mere kommunikationsrigtige eksempler. Det der ofte savnes i mange af de konstruerede eksempler ud over en vis variation i valget af verber, substantiver og adjektiver, er forskellige former for adverbialled, dvs. noget der på en eller anden måde skaber en "situation" og derved gør eksemplet mere virkelighedsnært og jeg tænker ikke kun på eksempler med adverbier som *demain* eller *ce soir*:

imaginez qu'il parte demain 'forestil Dem at han tager afsted i morgen'

mettons qu'il vienne demain 'sæt han kommer i morgen'

s'il vient demain, nous irons au cinéma 'hvis han kommer i morgen går vi i biografen'

s'il venait demain, nous irions au cinéma 'hvis han skulle komme i morgen, ville vi gå i biografen'

(Boysens *Fransk grammatik*)

Nous [**doutons**] que Pierre **viene** ce soir

Nous [**nions /récusons**] que Pierre **viene ce soir**

Nous **ne** sommes **pas sûrs** que Pierre **vienn**e ce soir

Je crois que Pierre **vient** ce soir

Je ne crois pas que Pierre **vienn**e ce soir

Nous ne croyons pas que Pierre **vient/vienn**e ce soir

Croyez-vous que Pierre **vienn**e ce soir?

Vous croyez que Pierre **vient** ce soir?

(Disse eksempler er hentet fra Poul Søren Kjærsgaards grammatik. Hen over 5 sider er det udsagnet *Pierre vient ce soir* der bliver brugt til at illustrere anvendelsen af konjunktiv)

Disse eksempler fra Boysens og Poul Søren Kjærsgaards grammatikker minder for meget om den type eksempler der anvendes i grammatikker beregnet til gymnasiet (se fx. *Ny Fransk grammatik* af Einar Ronsjö, Karen Husegaard og Ida Staunskjær).

Det er velkendt at gentagelsen spiller en vigtig rolle i enhver indlæringsituation. Men man skal også passe på at man ikke utilsigtet kommer til at overdrive gentagelsen. I stedet for hele tiden at anvende adverbialled som *demain* og *ce soir* bør man variere, som i nedenstående eksempler, med forskellige adverbialled. Herved støttes sprogindlæringen på dette niveau hvor de studerende må formodes at kende både *demain* og *ce soir* temmelig godt.

Comme sa voiture **à elle** était en panne, elle a demandé à son mari de la déposer au centre.

A l'heure actuelle, **les immigrés** sont assez mal vus un peu partout en France.

M. Bertrand, **auquel** il est conseillé de s'adresser en cas de maladie, exige toujours un certificat médical.

(*Moderne Fransk Grammatik*)

Gentagelsesmomentet kan udnyttes mere effektivt i forbindelse med eksemplerne i en grammatik, hvis man har in mente at en grammatik er en bog der konsulteres gang på gang. I stedet for at anvende det samme ordforråd hele grammatikken igennem, bør man anvende et kurant og direkte brugbart ordforråd, som så "gentages" ved at den studerende vender tilbage til eksemplet flere gange. Alt hvad vi hører og læser på det fremmedes sprog påvirker os i mere eller mindre grad. Hvis vi bruger de samme subjekter, objekter og verber i alt for mange eksempler

lærebogen igennem forpasser vi en god lejlighed til at smugle et anvendeligt ordforråd ind i læseren¹.

Man derfor bør ved sit eksempelvalg sørge for at give læserne mulighed for at stifte bekendtskab med et varieret ordforråd, med idiomatiske udtryk og faste vendinger. Efter min opfattelse sløves den grammatiklæsendes opmærksomhed af de mere eller mindre ens eksempelsætninger, der alt for ofte indeholder de samme verber, substantiver og adjektiver i de forskellige kapitler en hel grammatik igennem. Som sprogforsker kan man blive træt af i den lingvistiske litteratur alt for ofte at se eksempler som: *Paul donne un livre à Marie - Paul aime Marie - Paul voit que Marie travaille - Paul agace Marie* (cf. citatet fra Le Goffic, som lidt skjult opponerer imod denne type eksempler), så mon ikke også de studerende bliver trætte af eksempler som *il essaie de travailler, il continue à travailler, il doit travailler, il continue le travail, il parle de travailler, il aspire à travailler* (fra Boysens kapitel om infinitte verbalformer, men verbet *travailler* går i øvrigt igen og igen i mange kapitler)². Man fristes til at udbryde: *Il ne pense qu'à ça!* Som en noget vrangvillig læser af grammatikker har man formodentlig ikke på forhånd de største forventninger til "indholdet" i disse eksempelsætninger. Hvis man bekræftes i sine negative forhåndsforventninger ved at læse mange "kødløse" eksempler, eksempler der kun indeholder det strengt nødvendige (S-V-O fx) og ovenikøbet ofte de samme verber og substantiver får man ikke det optimale ud af læsningen af eksemplerne. Ved det optimale forstår jeg indlæring af den regel som eksemplet skal illustrere samt kendskab til et nyttigt ordforråd og måske endda morsomme og også nyttige idiomatiske udtryk.

¹ "A second frequently heard objection is that many grammatically ordered courses suffer from a poverty in lexical items. Palmer's (1922,1964²: 68) recommendation to limit the presentation of lexical material in the very first stages of foreign language learning so as to be able to pay as much attention as possible to the basic structures was accepted also for later stages in many courses. The result was that the learners had a fair command of the rule system, **but did not know enough words to function adequately in communicative situations**". (Theo van Els, m.fl. p. 231). Samme kritik kan med rette fremføres mod grammatikker der anvender uinteressante eksempler, uinteressante ud fra et leksikalsk og kommunikativt synspunkt.

² Man kan her tænke på de invendinger der har været anført mod strukturøvelser (pattern drills): "More objections could be raised against pattern drills. **They may have a negative effect on the learner's motivation**, especially in those cases where the language material to be practised is not truly meaningful". (Theo van Els 1984 p. 269).

Hvordan forholder sig egentlig med idiomatiske udtryk i de forskellige grammatikker? Eftersom Pedersen, Spang-Hanssen og Vikner bruger autentiske, især litterære eksempler kunne man forvente at der her var en del idiomatiske udtryk. Der er da også en del, men langt fra så mange som man skulle tro. Der er faktisk ingen af de undersøgte, franske grammatikker der rigtigt har udnyttet mulighederne her. Her kunne man ønske lidt mere fantasi ligesom hos Patrick Charaudeau i *Grammaire du sens et de l'expression* hvor der er lidt flere af dens slags eksempler, men det er jo også en grammatik for indfødte:

“Faites preuve d’imagination!”

“Si monsieur veut bien se donner la peine.”

“Il a une telle pêche que personne ne peut l’arrêter”.

“Si j’avais su qu’il viendrait, j’aurais mis les petits plats dans les grands”.

Bejarano og Jörnvig stræber, som allerede nævnt i den citerede passage, efter at anvende idiomatiske udtryk og de får da rent faktisk også brugt en del, men det er alligevel ikke overvældende:

Antonio es mas bueno que el pan.

Antonio er god som guld.

Quizá acierte más el que habla menos.

Den som taler minst har måske mest rätt.

En teniendo salud se tiene todo.

Om man får vara frisk har man allt.

Adios! ¡Que usted lo pase bien!

.Adjö, och ha det så bra!

El tren marchaba despacio como une tortuga.

Tåget gick med snigelfart (eg. ‘som en sköldpadda’).

Såvel i de franske som i de spanske grammatikker er der kapitler der omhandler visse faste udtryk (f. eks. om udtryk med *y* og *en* eller faste udtryk med præpositioner), men dem har jeg ikke taget med i mine betragtninger. Jeg har kun tænkt på dem der forekom i eksemplerne rundt omkring i de pågældende grammatikker.

Undertiden kan man sågar via eksemplerne få en viden om fransk kultur og samfundsforhold, som fx i *Fransk grammatik - i hovedtræk*, hvor der enkelte gange gives en form for realiaoplysninger, også i forbindelse med ganske uskyldigt udseende eksempler:

La longue, mouvementée et très discutée carrière de [Jacques Médecin]

Til dette udmærkede eksempel på bemærkelsesværdige foranstillinger gives følgende oplysning i en fodnote: Jacques Médecin var gennem mange år borgmester i Nice, indtil han flygtede til Sydamerika for at undgå fængsel og sigtelse for bedrageri. I efteråret 1994 blev han udleveret til Frankrig, hvor der nu gennemføres en retssag med forventet domfældelse i maj 1995. Selvom jeg går ind for realistiske eller virkelighedsnære eksempler, mener jeg at det er en uheldig måde at give oplysningen på. Det havde været bedre hvis den plads fodnoten optager, var blevet brugt til at give selve eksemplet en passende kontekst - både før og efter nominalsyntagmet. Derved ville man gøre det muligt for den grammatiklæsende selv at erkende baggrunden for den specielle foranstilling. Kommentaren i fodnoten viser også klart at eksemplet er for tidsbestemt. Om nogle år er Jacques Médecin glemt. Et andet eksempel på en mindre heldig fodnote i et afsnit om *épi-thète de nature* er følgende:

Cette **honorifique** distinction

hvertil der i en fodnote siges: “La médaille de la Famille Française, som uddeles i guld, sølv og bronze til kvinder, der har født og opdraget en stor børneflok. Franske kvinder havde i mange år relativ lav fødsels-hyppighed. Nogle (formentlig mænd?) må have anset medaljetildeling for at være et middel til løsning af det problem.” Den stakkels mindre vidende læser kunne jo nemt gå hen og tro at *cette honorifique distinction* kun kan bruges om denne medalje til fødende kvinder og samme læser får problemer den dag han hører at en mandlig lærer har fået tildelt *les palmes académiques* og hører dem omtalt som *cette honorifique distinction*. Heller ikke her ses fodnoten på nogen måde at være nødvendig for forståelsen af eksemplet. Det havde været en bedre idé i alle 3 tilfælde at give plads til lidt mere kontekst til eksemplerne på *épi-thète de nature*:

Cette honorifique distinction,

L'énergique PDG

La froide Reykjavik

for at lette læserens forståelse af dette specielle foranstillingsfænomen. Det er jo kun *La froide Reykjavik* som vi alle umiddelbart kan forstå ud fra den forhåndsviden vi har.

I andre tilfælde er fodnoterne overflødige fordi de ikke siger mere end selve eksemplet:

En 1905, Jaurès **créait** le premier parti des socialistes. En 1920, **nais-sait** sous les auspices de Blum un nouveau parti.

Noten giver her følgende oplysning: Jaurès og Blum er afdøde franske politikere! De kulturelle oplysninger, der gives i eksemplerne skal efter min opfattelse helst være af en sådan art at de kan indgå i eksemplet umiddelbart, uden fodnoter.

Oversættelse

Hvorfor oversætte eksemplerne i en grammatik? Ja det kan der, som vi har set være mindst to grunde til, dels ønsker man at lette forståelsen og dels kan man ønske at “henlede opmærksomheden på de grammatiske forskelle mellem fransk og dansk “ eller - udtrykt på en anden måde - få læseren til selv at “opdage de sproglige nuancer, også i de tilfælde, hvor reglen ikke er eksplicit formuleret”. Det sidste er ikke det mindst vigtige, for det betyder at man allerede i forbindelse med grammatikundervisning og -indlæring bliver opmærksom på de strukturelle forskelle mellem modersmålet og det fremmede sprog. Samtidig får man ind med “grammatik”-mælken at en god og dækkende oversættelse sjældent er ensbetydende med en ordret oversættelse eller en ord-for-ord oversættelse. Denne snusen til oversættelsespraksis understøttes af de kontrastive kommentarer angående forskellene mellem dansk og fransk der gives, når det skønnes nødvendigt. Som fx til de to sidste af nedenævnte eksempler der alle er taget fra *Moderne Fransk Grammatik* (§ 122,3 og 98).

Il l’embêtait **toute** la sainte journée.

Han plagede hende hele den udslagne dag.

Ce n’est pas la peine **d’**insister!

Det nytter ikke, at du bliver ved!

Tout **en sachant** qu’il lui faut du repos, il s’acharne au travail.

Selv om han ved, at han burde have ro, bliver han hårdnakket ved med at arbejde.

Le porte-parole du gouvernement **a déclaré** ne pas pouvoir répondre aux questions des journalistes.

Regeringens talsmand erklærede, at han ikke kunne svare på journalisters spørgsmål.

Kontrastiv kommentar til ovenstående eksempel: På dansk kan man undertiden anvende en infinitivgruppe indledt af 'at' i samme tilfælde, men det er almindeligst at bruge en kompletivsætning.

La Lettre x **se prononce** rarement à la fin des mots français.

Bogstavet x **udtales** sjældent i slutningen af franske ord.

Kontrastiv kommentar til ovenstående eksempel: Konstruktionen svarer ofte til en s-passiv på dansk.

Poul Søren Kjærsgaard oversætter i sin grammatik ikke altid eksemplerne, hverken de konstruerede eller de autentiske. Det er svært at se nogen konsekvent linie i fremgangsmåden. Ofte oversættes meget lette eksempler, men ikke relativt svære. Eksemplerne oversættes ofte, når der samtidig gives kontrastive oplysninger, således til det følgende eksempel:

-Prendre deux oeufs. Les faire frire....

-Tag to æg. Spejl dem...

On le torture : on le surveille : on l'adore

Han plages, overvåges, tilbedes

Kontrastiv kommentar til ovenstående eksempel: Som det fremgår af første eksempel, bruges infinitiven som en variant for imperativ, som den **altid** svarer til på dansk.

Kjær Jensens eksempler i *Spansk grammatik* viser også hvordan en god oversættelse kan understrege de strukturelle forskelle mellem dansk og spansk:

Detenido el atracador de gasolineras.

Benzinstationrøveren anholdt.

Pasado mañana sabrás a quien prefieres Irene.

I overmorgen vil du få at vide, hvem Irene foretrækker.

¡Vamos! Tú siempre metiendo la nariz en lo que no te importa.

Nej, hør nu! Du stikker da også altid næsen i det, der ikke vedkommer dig.

I forbindelse med oversættelsen af eksemplerne viser det sig tydeligt at de kødløse eksempler (S-V-O, S-V eller S-V-SP) ikke dur, hvis man også har som formål at smugle lidt oversættelsespraksis ind via eksempelaterialet. I denne type eksempler er der stort set ingen problemer og den der læser eksempler og oversættelse får ikke noget reelt indtryk af de strukturelle forskelle der er mellem dansk og fransk. Det forekom-

mer derfor heller ikke indlysende at en oversættelse af den type enkle eksempler som fx. findes i Boysens *Fransk Grammatik* skulle være nødvendig eftersom grammatikken henvender sig til studerende ved højere læreanstalter. Diskussioner af velvalgte eksempler og (kommentarer til) de tilhørende oversættelser i grammatikken kan derimod i forbindelse med grammatikundervisningen føre videre til diskussion af oversættelsesteori og -praksis.

Konklusion

Hvadenten man nu mener at en grammatik består af 2/3 regler og 1/3 eksempler eller af 1/3 regler, 1/3 undtagelser og 1/3 eksempler, så er det vel muligt at blive enige om at eksempel materialet spiller en stor rolle i en grammatik. Derfor synes det også rimeligt at man gør sig nogle overvejelser over hvilke formål eksempel materialet kan opfylde i pædagogiske grammatiske fremstillinger udover selve det at illustrere en given regel eller undtagelse! Det er på ingen måde noget nemt arbejde at udvælge eller konstruere eksempler til en grammatik. Hvis man samtidig skal tage hensyn til de omtalte krav er det en meget tidkrævende opgave, men det er i det mindste en god idé at stræbe efter at tage et vist hensyn til nogle af de omtalte krav. Gode eksempler får nok ingen til at læse grammatik som de ville læse en kriminalroman - i åndeløs spænding, men der sætter sig måske lidt flere glosers fast lidt flere end *tra-vailler* og *venir*.

Bibliografi

- Bejarano, Virgilio og Rolf Jörnvig (1967): *Spansk grammatik*. Stockholm: Almqvist & Wiksell.
- Boysen, Gerhard (1992): *Fransk Grammatik*. København: Munksgaard.
- Charaudeau, Patrick (1992): *Grammaire du sens et de l'expression*. Paris: Hachette.
- Kjær Jensen (1.udg. 1972/2. udg. 1987): *Spansk Grammatik*. København: Akademisk Forlag.
- Jensen, Kjær (1990/1992): *Spansk Basisgrammatik*. Århus: Akademisk Forlag.
- Kjærsgaard, Poul Søren (1995): *Fransk Grammatik i hovedtræk*. Odense. Odense Universitetsforlag.
- Le Goffic, Pierre (1993): *Grammaire de la Phrase Française*. Paris: Hachette.
- Pedersen, John, Spang-Hanssen, Ebbe og Carl Vikner (1980): *Fransk Grammatik*. København: Akademisk Forlag.

- Rasmussen, Jens og Lilian Stage (1. udg. 1981/4. udg. 1993): *Moderne Fransk Grammatik*. København: Schønberg.
- Riegel, Martin, Pellat, Jean Christophe og René Rioul (1994): *Grammaire méthodique du français*. Paris: PUF.
- Ronsjö, Einar, Husegaard, Karen og Ida Staunskjær ((1988): *Ny fransk grammatik*. København: Gjellerup og Gad.
- Togebj, K (1995): *Fransk Grammatik*. København: Akademisk Forlag.
- Van Els, Theo m. fl. (1984): *Applied Linguistics and the Learning and Teaching of Foreign Languages*. London: Edward Arnold.